

ZUID-SUMATRA INSTITUUT.

OVERZICHT

VAN

ZUID-SUMATRA

DOOR

G. F. DE BRUYN KOPS.

UITGAVE VAN HET INSTITUUT.
DRUK VAN J. H. DE BUSSY, AMSTERDAM.
1919.

Anderè palmen, die geregeld gecultiveerd worden, zijn de *arèn* of *nau* voor de suiker en de *pinang* voor de noten. Vele soorten vruchtboomen, w.o. de reusachtige *doerian* en de zeer bekende *pisang*, worden in of in de nabijheid van de dorpen gevonden.

De dierenwereld is op Sumatra, ook in Zuid-Sumatra, buitengewoon goed vertegenwoordigd. Van de groote wilde dieren worden genoemd de olifant, in groote kudden rondzwerende, de rhinoceros, de koningstijger, de panter, de tapir, het hert, de python, de krokodil en van de kleinere het zwijn, w.o. een speciaal soort op hoge pooten en met langwerpigen snoet: de *nangoei*, de ree, de kleine beer, de wilde hond, apen in groote verscheidenheid, w.o. de *siamang* of gibbon, behorende tot de anthropomorphe apen, dwergherten, vele soorten van eekhorens, leguanen. Onder de vogels merkt men op pauwen, fazanten, neushoornvogels, béo's en vele soorten van duiven en watervogels.

Onder de zeer kleine dieren, die voor den Zuid-Sumatraan van veel nut zijn, behooren zeer zeker de wilde bijen, die aan hoogstammige horizontaalgetakte woudboomen hunne groote nesten maken en honig en was produceeren.

Ten slotte dient vermeld, dat de rivieren en de vele waterbekkens tusschen de moerassen zeer vischrijk zijn.

De voornaamste plaatsen zijn, behalve de vier reeds genoemde gewestelijke hoofdplaatsen, Měnggala aan de Toelang-Bawangrivier in de Lampongsche districten, Lahat en Moeara-Enim in Palèmbang, Moeara-Kompèh in Djambi en Kroë in Benkoelen. Behalve Lahat en Moeara Enim, die in het binnenland zijn gelegen, behooren de genoemde nederzettingen ook tot de voornaamste handelsplaatsen van het gebied.

In uitgestrektheid en belangrijkheid steekt Palèmbang ver boven de anderen uit. Het is gebouwd waar het net van de grootere en kleinere tot het stroomstelsel van de Moesi behorende rivieren zich concentreert en waar tegelijkertijd de

king (atap) en *kadjangmatten*, zoomede voor het dekblad van Inlandsche sigaretten, waarvoor de nog niet geheel ontloken bladeren worden gebruikt.

De strandbosschen leveren ook het looistofhoudende *koe-lit-bakoe*, de bast van den mangrove (rizophore) boom. Het bakoehout is uiterst geschikt voor brandhout en als grondstof voor houtskool.

Half bosch- en half cultuurproduct is de *sago*, die een uitvoerartikel van Djambi uitmaakt.

Op de uitvoerstaten komen verder in kleine hoeveelheden nog voor de boschproducten: „drakenbloed” en „oliehoudende zaden”. Het drakenbloed wordt verkregen van de vruchten van een rotansoort, de *rotan-djérnang* (*Calamus Draco*). De schalen der vruchten in rijpen toestand zijn bedekt met een roode hars, die in alcohol zeer gemakkelijk oplost en een kleurmiddel voor vernis, pleisters en tandpoeder vormt.

De oliehoudende zaden zijn voornamelijk van de *Téng-kawang*, *Balam* en *Socntei* boomen afkomstig. Het plantaardige vet wordt in Europa gebruikt bij de fabricage van stearinekaarsen, harde zeepen en margarine, voorts als uitwendig geneesmiddel.

Plantenwas van verschillende herkomst komt voor als rijpachtige laag op de bladeren of vruchten van sommige planten, dan wel als uitscheiding van den stam of als bestanddeel van het melksap. Voor de Inlandsche huishouding is het van eenige beteekenis, doch uitvoer daarvan heeft niet plaats.

Het bosch is ook de vindplaats van eenige nuttige producten van dierlijke afkomst en zoo kan men er toe komen, deze ook onder de boschproducten te rangschikken. Boven is reeds van het was en de honing der wilde bijen melding gemaakt. Verder kunnen nog genoemd worden olifants-tanden en rhinoceroshoorns, die soms in oerwouden, meestal nog verbonden aan de lichamen der gestorven dieren, aangetroffen worden. Deze artikelen hebben een groote waarde;

de olifantstand om het ivoor en de rhinoceroshoorn als grondstof voor bij de oosterlingen zeer gezochte medicijn (o.a. tegen gif bij venijnige beten van slangen of schorpioenen) en, in dunne schijfjes, als amulet. Voor groote tanden of hoorns wordt wel *f* 200 besteed.

Men moet zich van het voorrecht van den Zuid-Sumatraan, om vrijelijk de bosschen te kunnen exploiteeren, geen verkeerde voorstelling maken, namelijk niet denken, dat de boschproducten als het ware der bevolking in den schoot geworpen worden. In werkelijkheid vordert de inzameling daarvan heel wat moeite, uithoudingsvermogen, een krachtig gestel en moed. Verscheidene dagen, soms weken, moet men zich in de diepste wildernis, in een berucht tijgerland, ophouden. Zooals te begrijpen valt, gaan de inzamelaars ook nooit alleen, doch in groepjes van minstens 4 à 5 personen, met den noodigen leeftocht (rijst, zout, spaansche peper, gedroogde visch) en de noodige wapens. Ook voor vuur en verlichting dient gezorgd te worden. Tegenwoordig bedient men zich van lucifers en petroleum, doch ook het aloude materiaal, de vuursteen met stalen slag en de damar (hars), wordt medegenomen, om op alle eventualiteiten bereid te zijn. Van de damar worden toortsen gemaakt en wordt men in het bosch door de duisternis overvallen, dan is zoo'n helbrandende flambouw het beste wapen tegen de wilde dieren. Al wat noodig is voor het opzetten van een tijdelijk bivak moet men uit het bosch halen en de in dat opzicht uiterst handige *Oeloenees* (bewoner van het binnenland) maakt in een minimum van tijd zijn hutje van kleine stammen en takken, boomschors, lianen en bladeren gereed. Het hutje verrijst natuurlijk aan den oever van een heldere beek, opdat men te allen tijde de beschikking over goed drink- en kookwater en een badgelegenheid kan hebben.

Men moet een Indisch oerwoud; de rijk met doornen omhulde en zich *om, door* en *over* drie, vier boomen strengelende rotans; de moeilijk beklimbare damar-, gětah- en bijenboomen gezien hebben; zich ingedacht het levensgevaar, aan

In groote vloten (*rakit*) wordt het hout rivierafwaarts geleid, waarbij het zware zinkend hout door het daarboven vastgehechte lichtere wordt opgehouden. Onderweg verkoopt men soms eenige stammen, maar de overgroote hoop gaat door naar de genoemde havenplaatsen. Daar gaat het timmerhout naar de, te Palèmbang vele, meestal door Chineezen gedreven houtzagerijen en de stammen met groot drijfvermogen naar degenen, die dat materiaal voor hunne drijvende woningen of bijgebouwen noodig hebben.

Een groot deel van het hout wordt voor plaatselijke consumptie gebruikt; de drie genoemde plaatsen met hunne bijna uitsluitend houten woningen, en natuurlijk vooral Palèmbang, vorderen voor zich heel wat van het materiaal op. Het andere deel wordt zoowel naar Singapore als naar Java uitgevoerd, ter waarde van gemiddeld *f* 250,000 's jaars.

Door het buitengewoon uitgebreide net van waterwegen in het Palèmbangsche is daar het vervoer het gemakkelijkst en het hout is er ook opvallend goedkoop. Het drijvende *měranti* kost er slechts *f* 3.— en zelfs goede zware houtsoorten als *pětanang* niet meer dan *f* 6.— de M³.; de betere en beste soorten zijn echter beduidend hooger in prijs.

Hebben wij boven olifantstanden en rhinoceroshoorns, in verband met de wijze, waarop zij soms gevonden worden, onder de boschproducten opgenomen, de gewone, eigenlijke weg ze te verkrijgen is de jacht. De stoutmoedigen onder de Inlanders gaan de dikhuidigen in open jacht tegemoet, op korten afstand vurende, om zeker van het schot te zijn. Meer gebruikelijk is de methode, om die dieren in groote onzichtbaar gemaakte en van gepunte bamboe's (*randjoe*) voorziene kuilen te vangen en daarna te dooden. Ook wordt gebruik gemaakt van de vallans, bestaande uit een vlijmscherp gepunte, door een daaraangehecht stuk boomstam verzwaarde, bamboe, die zoodanig boven een rhinoceros- of olifantenpad gehangen wordt, dat het toestel valt, zoodra het groote dier zich daaronder bevindt, en het met buiten-

gewone kracht treft. Om de bamboepunt te harden heeft men die boven het vuur een begin van verkoling doen ondergaan.

Verder wordt nog jacht gemaakt op de neushoornvogels, wier groote beenige snavels eenige handelswaarde hebben, en op herten en reeën, wier vleesch op de inlandsche markten verkocht en wier huiden uitgevoerd worden.

Visscherij.

Van meer economisch belang is de visscherij, die in twee groote groepen kan worden verdeeld: de zoetwater- en de zeevischvangst. De rivieren en moerassen zijn zeer vischrijk en de hoeveelheid zoetwatervis, die dagelijks op de binnenslandsche markten verhandeld wordt, is zeer groot. Men behoeft maar een kijkje op de pasar te Palèmbang te nemen, om tot de overtuiging te geraken, dat die visch met de rijst er het voornaamste voedsel der bevolking uitmaakt. Ze is ook voor weinig geld te krijgen en wordt gevangen door middel van kruis- en werpnetten, van fuiken en door afdamming van kleine waterbekkens en het water daaruit te loozen. Deze visscherij geschiedt meestal als bijbedrijf.

Anders is het gesteld met de zeevisscherij, die voor het zich daarmee bezighoudende deel der bevolking het eenige middel van bestaan is. Het betreft slechts een klein deel der bevolking, dat in eenige kampongs aan de mondingen der groote rivieren een geheel afzonderlijk leven lijdt. Men vischt de geheele kust langs en het deltagebied door en blijft soms ettelijke dagen onderweg, alsdan zout medenemende, om de vangst voor bederf te bewaren.

De meeste visch wordt gevangen in de groote treknetten (*poekat*), die door 5 tot 7 personen moeten bediend worden, en door middel van de groote fuikvormige staketsels (*séro's*), die op de modderige, zeer flauwhellende kusten geplaatst zijn. Tijdens den vloed komen de visschen tusschen de in een V-vorm, met den open kant naar het strand toegekeerd, geplaatste zijvlakken van het toestel en moeten bij het vallen van het water zich naar de punt, waar het 't diepst is, terugtrekken, waar zij echter in een doolhof geraken en ook door